

0052-35560

50225

ศูนย์ข้อมูลภาคเหนือ

การประเมินผล

โครงการพัฒนาการเกษตรและการศึกษาอาชีพ

โดย

ราญ ฤบาท

รัตนาพร เศรษฐกุล

กอบกาญจน์ พจน์ชนะชัย

ประเสริฐ พันธชาติ

ลามาร์ โรเบิร์ต

มหาวิทยาลัยพายัพ

สถาบันวิจัยและพัฒนา

จังหวัดเชียงใหม่ ประเทศไทย

รายงานการวิจัยฉบับที่ 123

กิตติกรรมประกาศ

คณะนักวิจัยและสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยพายัพ ขอขอบคุณ The Thailand Baptist Missionary Fellowship และ DIAKONIA ที่ได้มอบความไว้วางใจให้ดำเนินการประเมินผลในครั้งนี้ ขอขอบคุณ คุณ Carin Persson และ ศาสตราจารย์ Marshall Peters ที่ให้ข้อเสนอที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการประเมินผล

คณะทำงานของโครงการพัฒนาการเกษตรและการศึกษาอาช้ (DAPA) ได้ให้ความช่วยเหลืออย่างดียิ่งในการประเมินผล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณศพงษ์ กุแก้วเกษม ผู้อำนวยการโครงการ DAPA และคุณลูกา เพอหมื่อ ผู้จัดการด้านการเกษตร รวมทั้งผู้ร่วมงานคนอื่น ๆ ที่ให้ความช่วยเหลือและร่วมมืออย่างดี

ขอขอบคุณ คุณ Scott Coats และ ศาสตราจารย์ Brian Barney ที่ร่วมสร้างความฝันสำหรับโครงการ DAPA ร่วมกับคณะวิจัย ความทรงจำที่ดีเชื่อมเกี่ยวกับเหตุการณ์ในอดีตของท่านทำให้การทำงานขึ้นสู่ระดับสูงขึ้น ขอขอบคุณคุณจู้ดี มন্ত্রীเวทย์ จากศูนย์ชีวิตใหม่ (New Life Center) และคุณนิวัฒน์ชัย สุขเกษมสวัสดิ์ จากโครงการไฮเฟอริอินเตอร์เนชั่นแนล (Heifer Project International) ที่ได้ช่วยเหลืออย่างดียิ่งในการวิเคราะห์ข้อมูลและประเด็นสำคัญ ๆ และขอบคุณ คุณ Bill ที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับชาวอาช้ที่เชียงใหม่

กลุ่มชาวอาช้ได้กรุณาให้ข้อมูลเกี่ยวกับหมู่บ้านนับว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่สำคัญที่สุดที่ทำให้คณะนักวิจัยสามารถเข้าใจสถานการณ์ในโครงการ DAPA และ การตอบคำถามด้วยท่าทีที่เต็มใจอย่างมาก สร้างความประทับใจให้กับคณะนักวิจัย

คณะนักวิจัยขอขอบคุณ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยพายัพ และบุคลากรของสถาบัน ที่ให้ความช่วยเหลืออย่างดีเสมอมาจนดูเหมือนเป็นเรื่องปกติธรรมดา แต่จริง ๆ แล้วเป็นความช่วยเหลือที่ทำให้การทำงานนี้ดำเนินไปอย่างสะดวกยิ่งขึ้น ขอขอบคุณเป็นพิเศษสำหรับอาจารย์ Ken Logsdon ที่ช่วยเหลือในการจัดทำรูปเล่มการประเมินผล

ในการรับทำการประเมินผลโครงการ DAPA คณะนักวิจัยตระหนักถึงความรับผิดชอบที่มากกว่าการประเมินผลอื่นๆ ไม่เพียงแต่จะต้องพิจารณาถึงประสิทธิภาพการทำงานของโครงการ ยังต้องศึกษาถึงสถานการณ์ของชาวอาช้ในประเทศไทยทั้งหมด จึงจะสามารถชี้ให้เห็นและชี้ชัดกับบทบาทของโครงการ DAPA ทางด้านวัฒนธรรม จิตวิญญาณ และเทคโนโลยี ในแง่หนึ่งอาจเป็นการทำท้ายสำหรับโครงการนี้ แต่ศรัทธาที่เพิ่มจะทำให้พระบารมีของพระเจ้า เป็นที่ประจักษ์แจ้งชัด

เราหวังว่าความศรัทธาและความเชื่อถือที่คณะนักวิจัยได้รับจะทำให้ได้รายงานที่มีคุณค่าสำหรับผู้สนับสนุนและผู้ให้ความช่วยเหลือ ท้ายที่สุดนี้ขอให้โครงการ DAPA มีความเจริญก้าวหน้าในอนาคตต่อไป

สารบัญ

กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อ	จ
1. บทนำ	1
1.1 วัตถุประสงค์	1
1.2 ระเบียบวิธีวิจัย	1
1.3 อาช่าคือใคร	3
1.4 เศรษฐกิจแบบจารีต	7
1.5 อาหารการกิน พืชที่ปลูกและผลิตผลจากป่า	8
2. ความเปลี่ยนแปลงในชีวิตชาวเขา	9
2.1 ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมือง	9
2.2 ป่าไม้ใหม่ในประเทศไทย	10
2.3 ฝิ่น เฮโรอีน ยาเสพติดและอาชญากรรม	14
2.4 ปัญหาสุขภาพแบบใหม่	16
2.5 การเปลี่ยนแปลงทางศาสนาในกลุ่มอาช่า	18
ก. วิถีชาวอาช่า (อาช่าซ่าง)	18
ข. พุทธศาสนา	18
ค. คริสต์ศาสนา	18
2.6 ความต้องการปัจจุบันของชาวอาช่าในประเทศไทย	22
3. การพัฒนาแบบทันสมัย และ โลกของชาวอาช่าในประเทศไทย	22
3.1 การศึกษาแบบสมัยใหม่	23
3.2 โครงการสำคัญเกี่ยวกับชาวเขาหลายกลุ่ม	23
ก. โครงการพัฒนาที่สูงไทย-เยอรมัน (TG-HDP)	23
ข. Operation Dawn	23
ค. โครงการพัฒนาที่สูงไทย-ออสเตรเลีย	25
ง. โครงการพัฒนาดอยตุง	26

จ.	โครงการพัฒนาเขตใกล้เคียงคองคอง	26
3.3	โครงการเฉพาะสำหรับชาวอาข่า	26
ก.	Akha Mountain People's Culture and Development Project (MPCD)	26
ข.	โครงการพัฒนาการเกษตรและการศึกษาเพื่อชาวอาข่า	28
4.	งานของโครงการ DAPA	28
4.1	ภูมิหลังและการพัฒนาการ	28
4.2	วัตถุประสงค์ของโครงการ	29
4.3	งานด้านการศึกษา	32
4.4	งานด้านการเกษตร	33
4.5	ข้อสังเกตทั่วไป	35
5.	ข้อเสนอแนะ	35
5.1	DAPA บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่	35
5.2	กิจกรรมของ DAPA สอนความต้องการของชาวอาข่าหรือไม่	37
5.3	ชาวบ้านอาข่าถูกเตรียมให้สานต่อกิจกรรมของ DAPA หรือไม่	37
5.4	ความสนใจทางจิตวิญญาณมีบทบาทอะไรบ้างในงานของ DAPA	38
5.5	DAPA จะปรับปรุงประสิทธิภาพของงานได้อย่างไร	39
5.6	โครงการ DAPA มีผลกระทบต่อสตรีอาข่าอย่างไร	39
5.7	ทิศทางสำหรับอนาคต	41
5.8	บทส่งท้าย	46
6.	บรรณานุกรม	
7.	ภาคผนวก	51
7.1	ตารางอ้างอิง	52
7.2	โครงร่างวิธีการประเมินผล	52
7.2	แนวคิดบางประการเกี่ยวกับการประเมินผลโครงการ DAPA และอนาคตของชาวอาข่า	53

บัญชีตารางและภาพ

แผนที่ 1	ที่ตั้งของชาวอาข่าในประเทศไทย	2
ตารางที่ 1	ประชากรชาวเขาเผ่าอาข่า อายุ 5 ปีขึ้นไป จำแนกตามการศึกษาที่สำเร็จ	24
ตารางที่ 2	ความสามารถทางภาษาไทยของชาวอาข่า	25
ตารางที่ 3	แหล่งทุนหลักของโครงการ DAPA	30
ตารางที่ 4	งานพัฒนาของโครงการ DAPA	36

PAYAP UNIVERSITY

บทคัดย่อ

การประเมินผลนี้เป็นการศึกษาบทบาทงานทางด้านเกษตรกรรมและการศึกษาของโครงการพัฒนาการเกษตรและการศึกษาอาช้า (DAPA) ซึ่งเป็นองค์กรเอกชนในจังหวัดเชียงราย คำนึงการโดยคณะกรรมการชาวอาช้าที่มีวัตถุประสงค์ที่จะช่วยเหลือชาวอาช้าให้ดำรงชีวิตได้ดียิ่งขึ้นในโลกสมัยใหม่ของประเทศไทย

โครงการ DAPA ก่อเกิดขึ้นด้วยความอุตสาหะของคุณพอล ลูอิส (Paul Lewis) มิชชันนารีชาวอเมริกันกลุ่มแบปติสต์ ที่มุ่งสร้างโครงการพัฒนาเพื่อช่วยเหลือชาวอาช้าทุกคน ตั้งแต่โครงการ DAPA เป็นรูปเป็นร่างมาในต้นพ.ศ. 2523 ได้ทำงานด้านการศึกษาโดยให้การศึกษาแก่เยาวชนอาช้า และช่วยเกษตรกรชาวอาช้าปลูกพืชพาณิชย์ต่าง ๆ โครงการ DAPA ในจังหวัดเชียงรายทำหน้าที่เป็นศูนย์วัฒนธรรมของชาวอาช้าและแหล่งพักผ่อนในเมืองสำหรับชาวอาช้าที่เดินทางมาจากบดอย

โครงการ DAPA มีผลงานที่น่าประทับใจในฐานะที่เป็นโครงการแรกเริ่มของชาวอาช้าแท้ ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการศึกษา แม้โครงการจะมีปัญหาด้านการจัดการและการดำเนินงานด้านการเกษตร แต่ชาวบ้านอาช้ายังคงมีทัศนคติที่ดีต่อโครงการ

โครงการ DAPA ประสบความยากลำบากหลายอย่างในการรับมือกับปัญหาของชาวอาช้า ชาวอาช้าเป็นกลุ่มชาวเขาที่ยากจนที่สุดในเมืองไทย เป็นกลุ่มที่อพยพมาหลังที่สุดและมีปัญหาสิทธิความเป็นพลเมือง ตลอดจนปัญหาเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในที่ดินมากกว่าชาวเขาเผ่าอื่น ๆ การได้รับการศึกษาแบบไทยน้อยที่สุด และมีประสบการณ์น้อยมากในการปรับตัวเข้ากับสภาพความเป็นเมือง

ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้มีผลให้ชาวอาช้าต้องเผชิญปัญหาโสเภณี การติดยา และอาชญากรรมที่เพิ่มมากขึ้นในสังคมทุกด้าน คุณค่าของวัฒนธรรมอาช้ากำลังอยู่ในภาวะวิกฤติเพราะการดำรงชีวิตแบบจารีตของอาช้านี้เป็นไปได้อาก ความสัมพันธ์ระหว่างเพศ และวิธีการดูแลสุขภาพ ตามแบบจารีตเดิมกำลังถูกละเลย ชาวอาช้าประสบปัญหามากกว่าชาวเขากลุ่มอื่น ๆ ในการปรับตัวเข้ากับสังคมแบบสมัยใหม่ซึ่งเน้นความเป็นชาวเมือง เศรษฐกิจเงินตรา และวัฒนธรรมไทย

เพื่อรับมือกับสถานการณ์ดังกล่าว คณะนักวิจัยเสนอให้โครงการ DAPA ร่วมงานกับโครงการอื่น ๆ ทั้งหน่วยงานพัฒนาของรัฐและองค์กรเอกชน โดย DAPA ต้องปรับปรุงขอบเขตที่จะช่วยเหลือชาวอาช้าทุกแห่งทั้งบดอยและในเมือง ควรส่งเสริมกิจกรรมการศึกษาและการพัฒนา ระบบข้อมูลในทุกระดับ เพื่อช่วยให้ชาวอาช้าเรียนรู้ที่จะมีชีวิตอยู่ในโลกสมัยใหม่ ประเด็นที่สำคัญได้แก่ ปัญหาสิทธิความเป็นพลเมือง แสวงหาวิถีชีวิตใหม่สำหรับสตรีระบบการดูแลสุขภาพเน้นความมีสุขภาพดี การสร้างความชำนาญในการดำรงชีพและหนทางที่จะส่งเสริมความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมอาช้าในขณะที่มีชีวิตอยู่ในบริบทไทย